

السمان شناسی زیرستی عملی

دکتر محمد شریف، کمالی

۱۳۹۲

سرشناسه: کمالی، محمدشریف، ۱۳۲۵ -

عنوان و نام پدیدآور: انسان شناسی زیستی عملی / محمدشریف کمالی
مشخصات نشر: تهران: سمیرا، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری: ۲۸۷ص: مصور، جدول.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۵۵-۲۴-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۷۸-۲۸۷

موضوع: انسان شناسی زیستی

رده بندی کنگره: ۸۱۳۸۷ الف ک/۶۰ GN

رده بندی دیویی: ۵۹۹/۹

شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۱۷۴۴۴

عنوان: انسان شناسی زیستی عملی

تألیف: دکتر محمد شریف کمالی

ناشر: سمیرا

نوبت چاپ: دوم ۱۳۹۲

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

امور اجرایی: میراث کتاب

طراحی و صفحه آرایی: محمدرضا مسیبی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۵۵-۲۴-۸

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

مرکز فروش: میراث کتاب ۰۲۱-۶۶۴۶۶۳۴۸ و ۰۲۱-۶۶۴۶۶۳۴۵

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۱۱.....	فصل اول: ابزار وسایل اندازه گیری
۳۷.....	فصل دوم: کالبدسنجی انسان سنجی
۵۷.....	فصل سوم: کالبدشناسی
۷۳.....	فصل چهارم: مجسمه شناسی
۹۱.....	فصل پنجم: استخوان شناسی
۱۱۳.....	فصل ششم: مجسمه سنجی
۱۴۷.....	فصل هفتم: استخوان سنجی
۱۷۵.....	فصل هشتم: خصوصیات ژنتیکی
۱۹۹.....	فصل نهم: خطوط پوستی
۲۴۱.....	فصل دهم: تعیین جنسیت و سن از روی استخوان
۲۵۷.....	فصل یازدهم: نگاهی به جمعیت و روش های آماری
۲۷۸.....	منابع

به نام خدا که بخشنده‌ترین و مهربان‌ترین است

مقدمه

علم انسان‌شناسی (Anthropology) به معنای مطالعه انسان از تمام جهات یعنی فرهنگی اجتماعی و زیستی و هر آنچه انسان با آن در رابطه است، می‌باشد. متأسفانه در زبان فارسی کلمه مردم‌شناسی در بیشتر اوقات برای آن بکار برده می‌شود که این خود باعث سردرگمی شده است زیرا هر چند کلمه مردم در برابر انسان هم آمده است ولی در حال حاضر این کلمه برای ما ایرانیان بطور کلی گروهی از مردم و نه انسان و به عنوان یک نوع، را تداعی می‌کند. نتیجه این شده است که ما انسان‌شناسی را جزء علوم اجتماعی بدانیم. در حقیقت اینطور نیست بلکه انسان‌شناسی یکی از کم‌ترده‌ترین علوم است که وابستگی اش به علوم زیستی بیشتر از علوم اجتماعی است و تمام مسایل انسان را در رابطه با هم بررسی می‌کند.

بهر صورت، انسان‌شناسی دارای دو شاخه اصلی یعنی انسان‌شناسی فرهنگی و انسان‌شناسی زیستی است. انسان‌شناسی فرهنگی مطالعه گسترده این چیزی است که انسان آن را آموخته و در طی زندگی انجام می‌دهد تا بتواند ادامه بقا داده و با محیط سازگار شود. انسان‌شناسی فرهنگی درباره فرهنگهای موجود بخصوص فرهنگهای انسان اولیه، مطالعه می‌کند و تمام رفتارهای آنها را مورد بررسی قرار می‌دهد (عسکری خانقاه و کمالی ۱۳۸۶، کمالی و عسکری خانقاه ۱۳۸۷).

انسان‌شناسی فرهنگی دارای سه شاخه مردم‌شناسی (قوم‌شناسی)، باستان‌شناسی و انسان‌شناسی زبان است که هر کدام به بخش‌های دیگری تقسیم می‌شوند. مثلاً مردم‌شناسی به مردم‌شناسی تاریخی، مردم‌شناسی اجتماعی و فرهنگی و مردم‌نگاری تقسیم می‌شود و انسان‌شناسی زبان نیز به زبان‌شناسی اجتماعی، زبان‌شناسی توصیفی (ساختاری) و زبان‌شناسی تطبیقی (تاریخی) تقسیم می‌شود.

باید توجه داشت که باستان‌شناسی و زبان‌شناسی که در حال حاضر به عنوان رشته‌های جداگانه مورد توجه قرار گرفته‌اند از دل انسان‌شناسی فرهنگی بیرون آمده‌اند. در حال حاضر نیز انسان‌شناسی فرهنگی به باستان‌شناسی که در حقیقت مطالعه فرهنگهای باستانی است و زبان‌شناسی نیز می‌پردازد.

انسان‌شناسی زیستی به مطالعه وراثت (ژنتیک)، تطور زیستی، سازگاری اختلافات انسانی، یافته‌های فسیلی تطور انسان (دیرینه‌شناسی نخستین‌ها و دیرینه‌شناسی انسان)، نخستی‌شناسی و پایه‌های زیستی رفتار انسان می‌پردازد و دارای رابطه نزدیکی هم با علوم زیستی و هم با علوم اجتماعی است.

انسان‌شناسی زیستی دارای شاخه‌های زیادی چون دیرینه‌شناسی (paleontology) و دیرینه‌شناسی انسان (paleoanthropology) و دیرینه‌شناسی نخستی‌ها (paleoprimatology)، انسان‌شناسی مولوکولوژی (molecular anthropology)، نخستی‌شناسی (primatology)، اختلافات انسانی (human variation)، رشد و نمو و کهنسالی (growth and aging)، انسان‌شناسی تغذیه (nutritional anthropology)، ژنتیک گروه‌های خونی و بیماری‌ها (blood groups genetics and disease)، سازگاری انسان (human adaptation)، انسان‌شناسی پزشکی قانونی (forensic anthropology) و ... می‌باشد.

انسان‌شناسی برای اولین بار در دهه ۴۰ بعنوان درسی در رشته علوم اجتماعی دانشگاه تهران معرفی شده تا اینکه رشته علوم اجتماعی دانشکده شد و گروه انسان‌شناسی در آنجا تأسیس شد. در سال‌های ۵۴-۵۵ درس انسان‌شناسی زیستی بوسیله دکتر اصغر عسکری خانقاه در دانشکده علوم اجتماعی معرفی شد و اولین کتاب در این زمینه با عنوان مقدمه بر انسان‌شناسی زیستی در دو جلد با همکاری اینجانب و دکتر عسکری نوشته شد. در حال حاضر بخش مطالعات انسان‌شناسی زیستی نیز در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به همت دکتر عسکری خانقاه تأسیس شده است.

لازم به ذکر است که در مرکز مردم‌شناسی ایران (پژوهشکده مردم‌شناسی کنونی) گروه انسان‌شناسی زیستی در سال ۱۳۵۴ تأسیس شد که ابتدا دکتر عسکری خانقاه و در سال ۱۳۵۵ اینجانب نیز بدان اضافه شدم.

در آن مرکز تحقیقات فراوانی انجام شد که بسیاری آنها در منابع این کتاب آمده است. در گروه ژنتیک انسان دانشکده بهداشت دانشگاه تهران نیز مطالعات زیادی راجع به انسان‌شناسی زیستی به خصوص ژنتیک جمعیتی و تنوع انسان به همت دکتر داریوش دانشور فرهود و همکاری‌اش انجام شده است که اینجانب نیز افتخار همکاری با آنها را داشته‌ام.

به هر صورت، انسان‌شناسی زیستی نظری نیست و احتیاج به آزمایشگاه - کار عملی - دارد. متأسفانه در عرض سی سال گذشته این علم به عنوان درسی در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد چند دانشگاه تدریس می‌شود ولی فاقد جنبه عملی است.

بنابراین لازم دیدم که در این باره کتاب حاضر را آماده کنم تا استادان و دانشجویان انسان‌شناسی زیستی از آن استفاده کنند. گذشته از زمینه تدریس در رشته انسان‌شناسی، این کتاب می‌تواند مورد توجه باستان‌شناسانی که

در رابطه با انسان شناسی زیستی کار می کنند، استادان و دانشجویان پزشکی و علوم زیستی و بالاخره اداره آگاهی ناجا نیز قرار گیرد.

به هر صورت کتاب حاضر در یازده فصل به رشته تحریر درآمده و سعی شده تا آنجا که ممکن است کارهای عملی و آزمایشگاهی انسان شناسی زیستی در آن ارائه داده شود که امیدواریم مورد قبول علاقمندان قرار گیرد.

در این یازده فصل و مایل و ابزار اندازه گیری های مختلف بدنی و اسکلت، انسان سنجی و اندازه گیری های بدنی، کالبدشناسی، مجسمه شناسی، استخوان شناسی، مجسمه سنجی، استخوان سنجی، خصوصیات ژنتیکی، خطوط پوستی، تعیین جنسیت و سن از روی استخوان و بالاخره جمعیت و روش های آماری مورد بررسی قرار گرفته و کارهای عملی آنها که معمولاً در آزمایشگاه انجام داده می شود، شرح داده شده اند.

لازمست در اینجا از تشویق های همکاران و دوستان دانشمندم بخصوص آقای علیرضا حسن زاده در پژوهشکده مردم شناسی و منصور مرزبان در گروه زیست شناسی دانشگاه گیلان در انجام این کار، تشکر و قدردانی نمایم.

محمد شریف کمالی